

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

แม้ความเจ็บป่วยจะเป็นข้อเท็จจริงที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบแต่หลายคนก็ยังค้นหาทาง ยับยั้งหรือบำบัด รักษาให้ตนรอดปลอดภัยจากโรคร้ายนั้นโดยใช้วิธีการหลากหลาย เป็นต้นว่า อ่อนนอนเทวดา พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือการสังเกต ศึกษา ค้นคว้า ทดลองด้วยตนเองเพื่อให้ ได้สมุนไพรหรือตัวยา มาบำบัดรักษาโรคนั้นให้หายขาดได้ จนเกิดเป็นองค์ความรู้ หรือภูมิปัญญา ในการดูแลสุขภาพของบุคคลส่งสมจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันด้วยการบอกเล่า หรือจารึกไว้เป็นรูปภาพ หรือตัวอักษรโบราณไว้บนศิลาและคัมภีร์ใบลาน

คัมภีร์ยาใบลานอีสานส่วนใหญ่ถูกบันทึกเป็นภาษาไทยถิ่นอีสานด้วยอักษรธรรมและ อักษรไทยน้อยจึงไม่สามารถเอื้อคุณประโยชน์ให้สังคมได้ดีเช่นดังแต่ก่อน เนื่องจากมีผู้ที่สามารถอ่าน อักษรธรรมและอักษรไทยน้อยได้น้อยลง (ประเสริฐ ณ นคร, 2549 หน้า 49-52) แต่ความศรัทธาของ ประชาชนก็มิได้ถูกละทิ้ง ประสบการณ์ในการดูแลสุขภาพแบบดั้งเดิมยังคงมีการเรียนรู้และถ่ายทอด สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน หากอยู่ในวงแคบ ๆ เท่านั้น ในขณะที่เดียวกัน ความรู้ทางการแพทย์แผน ปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้นสามารถบำบัดรักษาโรคจากอดีตที่ทำให้คนเสียชีวิตแต่ปัจจุบันทำให้ คนหายขาดได้โดยการใช้ยาเคมี ผ่าตัด หรือปลูกถ่ายเปลี่ยนอวัยวะต่าง ๆ ซึ่งการบำบัดและรักษา ที่ทันสมัยดังกล่าวต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก แม้รัฐบาลจะมีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลให้แก่ก็ ไม่ครอบคลุมคนทั้งประเทศ ทำให้หลายคนซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์ และผู้ป่วยบางรายที่หมดหวัง จากการรักษาโดยแพทย์แผนปัจจุบันได้กลับไปดูแลสุขภาพแบบดั้งเดิมด้วยการกลับมาศึกษา ทดลอง และเรียนรู้ ตลอดจนเลือกใช้บริการจากหมอชาวบ้าน การรักษาจากตำรายาและ สมุนไพรดั้งเดิม โดยมีนักวิชาการ ประชาชนชาวบ้านและพระสงฆ์ส่วนหนึ่งได้รวบรวมองค์ความรู้เหล่านั้นไว้ในคัมภีร์ยา ใบลานอีสานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชื่อยา ชื่อสมุนไพร วิธีการเก็บสมุนไพรและปรุงยา ตลอดจนถึงตอน การป้องกันบำบัด รักษาและฟื้นฟูโรคนั้น (รัตนา จันทรเถา และคณะ, 2547 หน้า 16-17)

การพึ่งพาตนเองในการดูแลสุขภาพของชาวบ้านดังกล่าวจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการ รักษาโรคและเป็นทางเลือกใหม่ของประชาชนที่การแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ จนทำให้รัฐบาลเห็นความสำคัญและมึนโยบายงานสาธารณสุขชุมชน สนับสนุนและส่งเสริมให้ ประชาชนป้องกัน บำบัดและรักษาโดยการใช้สมุนไพรในครัวเรือน นำการนวดไทย อบ ประคบและยา ไทยมาใช้ในระบบ มีการจัดตั้งศูนย์แพทย์แผนไทย และคลินิกแพทย์แผนไทย กระจายไปทั่วประเทศ มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย สถานพยาบาลให้มีการบริการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก มีการ กำกับรักษา และมีการส่งเสริม สนับสนุนงานดูแลสุขภาพแบบองค์รวมแบบไทย ด้วยองค์ความรู้ 5

ประการ คือ ด้านอาหาร การนวด สุนทรบำบัด การใช้สมาธิและการออกกำลังกาย (เพ็ญภา
ทรัพย์เจริญ, 2549 หน้า 5-8)

การใส่ใจดูแลสุขภาพของคนไทยด้วยวิถีพื้นบ้านในปัจจุบันจึงเป็นแรงบันดาลใจให้คณะผู้วิจัย
ตระหนักถึงความสำคัญของคัมภีร์ยาโบราณอีสานที่ภูมิปัญญาบุคคลในอดีตได้ศึกษาค้นคว้าทดลอง
บันทึกเป็นองค์ความรู้ที่ล้ำค่ามานับร้อยปีด้วยอักษรธรรมและอักษรไทยน้อยยากที่คนไทยในปัจจุบัน
จะเข้าใจ

ดังนั้นการปริวรรตคัมภีร์ยาโบราณอีสานจากภาษาโบราณให้เป็นภาษาไทยกลาง นอกจากจะ
ทำให้คนไทยอ่านเข้าใจได้ง่ายแล้วยังสามารถสืบค้นภูมิปัญญาชาวบ้านในการดูแลสุขภาพของคนใน
อดีตว่า ปรากฏชาวบ้านได้บันทึกองค์ความรู้ วิธีคิด วิธีปฏิบัติในการป้องกัน บำบัด รักษาโรคได้ไว้
บ้าง ตำรายา วิธีการรักษาดังกล่าวยังคงใช้อยู่หรือไม่ หรือมีการปรับเปลี่ยนพัฒนาไปเช่นใด ซึ่งภูมิ
ปัญญาชาวบ้านในการดูแลสุขภาพดังกล่าวคณะผู้วิจัยจะได้เผยแพร่ทางสื่อดิจิทัล และ เทคโนโลยี
สารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามซึ่งคาดหวังว่าจะเป็นประโยชน์
อย่างยิ่งต่อวงการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์ทางเลือก เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเลือกหรือ
ปรับใช้ในการป้องกัน บำบัด รักษา หรือฟื้นฟูสุขภาพของตน ครอบคลุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน สามารถพึ่งพาตนเองได้บนพื้นฐานทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นนั้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อปริวรรตคัมภีร์ยาโบราณอีสานเป็นอักษรไทยปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านในการดูแลสุขภาพที่ปรากฏในคัมภีร์ยาโบราณอีสาน
3. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพของชาวบ้านในคัมภีร์ยาโบราณอีสานทางสื่อ
ดิจิทัล และ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ความสำคัญในการวิจัย
1. ทำให้ทราบภูมิปัญญาชาวบ้านในการดูแลสุขภาพที่ปรากฏในคัมภีร์ยาโบราณอีสาน
2. ช่วยให้เห็นลักษณะการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านของชาวอีสานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
3. ได้สารสนเทศในการดูแลสุขภาพตามวิถีพื้นบ้านที่ปรากฏในคัมภีร์ยาโบราณอีสาน
4. ได้สารสนเทศในการดูแลสุขภาพเพื่อวิจัย พัฒนาต่อยอดตำรายาเพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งในการ
ดูแลสุขภาพให้แก่ประชาชนได้

ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษาเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านในการดูแลสุขภาพในคัมภีร์ยาโบราณอีสานมีขอบเขต
ดังต่อไปนี้

1. ปวีรรตและศึกษาคัมภีร์ยาโบราณอีสาน ฉบับวัดปฐมแพ่งศรี บ้านกุดลิง ตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

2. เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากปราชญ์ชาวบ้าน หมอชาวบ้าน หมอพระ นักวิชาการ ในจังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ และขอนแก่น ตลอดจนเอกสาร หลักฐานที่วิทยากร กล่าวถึง

3. สืบค้นข้อมูลสมุนไพรที่ปรากฏในคัมภีร์ยาโบราณอีสานจากบ้าน สวนสมุนไพร พุงนา ป่าชุมชน และป่าธรรมชาติ ในเขตพื้นที่ภาคอีสาน ได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดขอนแก่น

ระยะเวลาในการวิจัย

เมษายน 2554 – 31 มีนาคม 2555

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ปวีรรต หมายถึง การเปลี่ยนถ่ายอักษรไทยอีสานโบราณในคัมภีร์ยาโบราณอีสานเป็น อักษรไทยปัจจุบัน

2. องค์ความรู้ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ วิธีคิด และวิธีปฏิบัติในการดูแลสุขภาพที่ปรากฏในคัมภีร์ยาโบราณอีสาน

3. คัมภีร์ยาโบราณอีสาน หมายถึง เอกสารโบราณอีสานที่หมอชาวบ้านบันทึกตำรายาไว้ ด้วยอักษรไทยอีสานโบราณ

4. หมอชาวบ้าน หมายถึง ผู้รักษาผู้เจ็บป่วยด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ใช้สมุนไพร คาถา และ พิธีกรรม เป็นต้น ในเขตพื้นที่ภาคอีสาน

5. หมอพระ หมายถึง ผู้รักษาผู้เจ็บป่วยที่เป็นพระสงฆ์ในเขตพื้นที่ภาคอีสาน

6. ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้าน หมอชาวบ้าน และหมอพระในการ ป้องกันบำบัด รักษา พิษฟูและดูแลผู้ป่วยที่เกิดจากประสบการณ์ ผ่านการสังเกต คิดวิเคราะห์ ทดลอง จนเกิดภูมิปัญญาแล้วบันทึกไว้ในคัมภีร์ยาโบราณอีสาน